

(Τί είναι ο άνθρωπος από ψυχολογική άποψη)

Η νέα περίοδος ζωής στην όποιαν εισέρχεται ελεύθερος πιά ο λαός μας απ' τόν βαρύ ζυγό της ιμπεριαλιστικής καταπίεσης, καλεῖ ὅλους μας καί εἰδικά τούς ἀνθρώπους τοῦ πνεύματος, σέ μιᾶ ἐνστατική προσπάθεια γιά τήν οἰκονομική, κοινωνική καί πολιτική ἀνάπτυξη, γιά τή γενική καί γοργή πρόοδό μας. Ἡ διάλεξή μου αὐτή ἐμπίπτει σ' αὐτή τήν προσπάθεια, γιατί βάση τῆς προόδου εἶναι ἡ γνώση, ἡ ἀνταλλαγή ἰδεῶν καί ἡ συντονισμένη συνεργασία.

Τό "Γνωθι σαυτόν" εἶναι τό πρῶτο απ' τά τρία σοφά ρητά πού ἦσαν γραμμένα στήν προμετωπίδα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνα στούς Δελφούς (τάλλα δύο ἦσαν: "Μηδέν ἄγαν" καί "Ἐγγύα· πάρα δ' ἄτα") σάν γενικοί κανόνες ζωής, σάν κώδικας μετρημένης ζωής. ("Ἄς μή ξεχνοῦμε πώς τό Μαντεῖο τοῦ Ἀπόλλωνα ἀπό τόν Ζ' κυρίως αἰ. π.χ. ἦταν γιά τούς Ἕλληνες καί τούς γύρω ξένους "ὁ ὀμφαλός τῆς γῆς", τό θρησκευτικό κέντρον ἡ πηγὴ τοῦ φωτός, ὅπου ὁ Ἀπόλλωνας ἐμπνέοντας τήν Πυθία κανόνιζε τή ζωή τοῦ γύρω κόσμου).

Τί εἶναι ζωή, Κύριοι, δέν ξέρουμε. Ποιός εἶναι ἄλλως ὁ σκοπός της, ὅλοι τό νοιώθουμε: Νά ζήσουμε καί νά ζήσουμε εὐτυχισμένοι. Ὁ Bergson λέγει πώς ξέσπασε ἡ ζωή ἀπάνω στή γῆ σάν πόμπα καί πῆρε τρεῖς ἄδρες μορφές: φυτά, ζῶα, ἔντομα. Ὅμως παρατηρεῖ πώς απ' τήν πρώτη στιγμή πού προβάλλει στή ζωή ἕνα πλᾶσμα, ἀρχίζει κι' ἕνα μεγάλο δράμα, μιᾶ πάλη, μιᾶ ἀτέλειωτη προσπάθεια:

(α) Νά διατηρηθῆ στή ζωή	(α) σκοπός
(β) Νά τήν κάνη καλύτερη	(β) σκοπός καί
(γ) Νά τήν διαιωνίση	(γ) σκοπός

(Παραδείγματα: (α) Τό φυτό στή χαραμάδα τοῦ βράχου, (β) ὁ ἥρωας πού πεθαίνει γιά ἕνα ἰδανικό καί (γ) ἡ μελλοθάνατη μυγδαλιά ἢ πινόλια τοῦ πεύκου μέ φτερά).

Τό δράμα βέβαια ὀφείλεται στό γεγονός ὅτι δέν ὑπάρχει βεβαιότερο πρᾶγμ' ἀπό τό θάνατο.

Νά διατηρηθῆ ἕνα πλᾶσμα στή ζωή κατορθώνεται κι' απ' τά ἄλογα ζῶα. Τό νά διαιωνίση τό εἶδος πάλι γιά τό κάθε πλᾶσμα ἡ πρόνοια τῆς φύσης τό βολεύει σχεδόν πάντοτε. Τό νά καλύτερεύση τή ζωή του εἶναι ἄθλος πού μόνο ὁ ἄνθρωπος μέ τήν ἀνάπτυξη τοῦ λογικοῦ καί τῆς συνείδησης βάλθηκε νά κατορθώση: Τό κατώρθωσε;

Στή σκηνή τοῦ μεγάλου αὐτοῦ δράματος παρήβοντα ἀρκετά κατώρθωσε. Στοιχειώδης γνώση τῆς ἱστορικής πορείας τοῦ ἀνθρώπου τό βεβαιώνει. Ἐχει ὅμως ἀκόμα πολύ περισσότερα νά ἐπιτελέση ὁ καθένας μας σάν πρωταγωνιστής στό δράμα γιά νά πραγματώση τό λαχταριστό ὄνειρο τῆς ζωής, τήν εὐτυχία. Τό πρῶτο ὅμως καί ἀσφαλέστερο μέσο γι' αὐτό τόν σκοπό εἶναι τό "Γνωθι σαυτόν".

'Από γενική άποψη τό "γνώθι σαυτόν" υπογραμμίζει τήν άτέλειωτη προσπάθεια του άνθρώπου για άνοδο· είναι μία θεϊκή έπιταγή για νά βάλουμε στη ζωή γνώση, τάξη, ρυθμό· νά τήν κάν^μ ώραία και εύτυχισμένη. 'Από ειδικότερη άποψη ίσοδυναμεί μέ τό ρώτημα: Τί είναι ο άνθρωπος; Κι' άπ' τή αυτογνωσία πολλά είναι τά καλά: Αυτόσεβασμός, όρθή έκτίμηση τής αξίας των άλλων και ανάλογος σεβασμός πρός τήν αξία τους· όρθή τοποθέτηση του έαυτού μας και των άλλων μέσα στο κοινωνικό σύνολο κλπ. κλπ.

Εύτυχώς οί νόμοι πού διέπουν τή ζωή ενός άνθρώπου είναι οί ίδιοι για όλους έκτός μερικων άτομικων διαφορων. "Έτσι γνωρίζοντας ένας τον έαυτό του, γνωρίζει λίγο ή πολύ και τους άλλους: από δω ή κατανόηση, ή συνεννόηση και ή τελείωση του απόξου, πούναι ή κύρια βάση για τήν πραγμάτωση του σκοπού τής ζωής δηλ. τής κοινής εύτυχίας.

Τό θέμα είναι πολύπλοκο και δύσκολο, όσο κι' ο άνθρωπος είναι πολυσύνθετος. 'Υπάρχει όμως ακόμη μία πολύ μεγάλη δυσκολία: ο φόβος νά γνωρίσουμε τον έαυτό μας. Ποτέ δέ θέλουμε νά μάς πούν τί είμαστε, αν μάλιστα αυτό μάς υποτιμά. 'Ο αυτοέλεγχος γίνεται κάποτε από μάς τους ίδιους και μυστικά· δέ θέλουμε νά μάθουν οί άλλοι πρό παντός τή μυστική μας ζωή· κι' ο καθένας έχει τή μυστική του ζωή.

"'Η άνοησία, τό άμάρτημα, ή άχορταγιά κι' ή πλάνη κυριεύουνε τή σκέψη μας και φθείρουν τό κορμί μας και τρέφουμε ο καθένας μας τίς τύψεις στην ψυχή μας. Καθώς τρέφουν άπάνω τους τίς ψείρες οί ζητιάνοι."
(λέει ο Heyne).

Γι' αυτό υπάρχει ή έξομολόγηση, ή μετάνοια, ή γονυκλισία, ή επίσκεψη σέ άγίους τόπους, για νά έξασφαλίσουμε τή συγγνώμη. 'Εμείς όμως θ' ακολουθήσωμε τό Σωκράτη πούλεγε "βίος άνεξέταστος ου βιωτός άνθρώπω" και θά έρευνήσουμε τον άνθρωπο· και θά έρευνήσουμε τον άνθρωπο και τον έαυτό μας χωρίς φόβο νά ντραπούμε. Είναι καθήκο μας νά γνωρίζουμε. Κι' ένθυμείται κανείς τον Σίλλερ, πού λέει κάπου: "Αν ο Θεός έρχόταν και μου πρόσφερε μέ τό ένα του χέρι όλη τή γνώση και τήν εύτυχία και τή γαλήνη και μέ τ' άλλο του τήν άγνοια αλλά μαζί τήν προσπάθεια νά μάθω, τους κόπους και τή προσπάθεια για άνοδο, έγώ σαν άνθρωπος θά προτιμούσα τό δεύτερο χέρι".

Τί είναι λοιπόν ο άνθρωπος; 'Ο Σοφοκλής μάς δίνει μία υπέροχη άπάντηση για τήν κορωνίδα τής δημιουργίας, στο χορικό τής Β' πράξης τής "Αντιγόνης".

"Του κόσμου από τά θάματα
Δέν είναι τίποτ' άλλο
πού νάναι σαν τον άνθρωπο
περήφανο, μεγάλο!

Σέ φουσκωμένα κύματα,
σε θάλασσ' άφρισμένη
αυτός ξέρει και μπαίνει
και. . . φύσαγε Νοτιά!

Καί τή Θεά τήν ὑπέρτατη,
τή Γῆ τῆ φαρδειοπλάτα,
πού ἀκούραστα τά χαίρεται
τάθάνατά της νιατα,

Ζέβει στ' ἀλέτρι τᾶλογα
καί τήν περικυκλώνει,
βαθιά τηνε πληρώνει
καί τήν καταπονᾶ.

Πιάνει ποῦλιᾶ γοργόφτερα,
βουνήσια ἀγρίμια πιάνει·
τά ψάρια ἀπό τή θάλασσα
αὐτός μέ δίχτυα βγάνει.

Αὐτός τόν ταῦρο, τᾶλογο,
ξέρει νά μεταπείση
τή λευτεριά ν' ἀφήση
καί στό ζυγό νά μπῆ.

Αὐτός καί γλῶσσαν ἔμαθε
καί σίτια νά σκεπάζει·
καί νόμους ἔστερέωσε·
καί φρόνημα ὅπουδάζει

Αὐτόςτό κάθε ἀνέλαπιστο
μέ τέχνη μηχανεύει·
πότε κακόν ὀρέγεται,
πότε καλόν γυρεύει!

Μέ χίλιους τρόπους ἔρχεται
καί χίλιους τρόπους ξέρει
καί μόνο δέ θά φέρη
θανάτου ἀποφυγή

φαντάζομαι, κύριοι, τί θάλεγε γιά τήν ἐφευρετικότητα
τοῦ ἀνθρώπου ὁ Σοφοκλῆς, ἂν ζοῦσε σήμερα, στήν ἐποχή τοῦ ἀσυρμάτου
τοῦ ἀεροπλάνου, τοῦ κινηματογράφου, τῆς τηλεόρασης, τοῦ ραδιοφώνου,
τῆς ἀτομικῆς ἐνέργειας, τῶν δορυφόρων καί διαστημοπλοίων καί
τόσων ἄλλων καταπλητικῶν ἀληθινᾶ ἐφευρέσεων.

Καί ὅμως ὁ ἄνθρωπος παρ' ὅλη τή σοφία καί τίς κατα-
κτήσεις δέν ἔγινε κύριος τῆς τύχης του· δέν κατώρθωσε νά πραγμα-
τοποιήση τόν σκοπό τῆς ζωῆς, τήν τελείωσή του καί τήν εὐτυχία·
καί ἐξακολουθεῖ, σάν ἄλλος Οἰδίποδας, νᾶναι τό παιδί τῆς Μοίρας,
παιχνίδι στά χέρια μιᾶς ἀδυσώπητης ἀνάγκης· τελείως ἀδύνατος καί
βυθισμένος στή δυστυχία. Ἔτσι μιλάει πάλι ὁ σοφός Σοφοκλῆς
στός τέλος τοῦ Οἰδίποδα Τυράννου γιά τόν ἄνθρωπο:

Ῥεῖμέ, γενιές ἀνθρώπινες-
Ῥ! ἅμα σᾶς κοιτάζω,
Ῥ! πῶς σᾶς λογαριάζω
τρανό μηδενικό

Ποιός εἶν' αὐτός, ποιός εἶν'
αὐτός
ὁ ἄνθρωπος στήν πλάση,
πού εὐτυχῆς ἤμπόρεσε
αἰώνια νά περάση;

Κι' ἂν εἶναι, εἶναι μιᾶ στιγμή,
Ὅσο νά τόν νομίσουν·
Κι' εὐθύς θά τόν γκρεμίσουν
Κι' αὐτόν οἱ συφορές.

Ἔτσι λοιπόν φαίνεται: κάθε ἄνθρωπος εἶναι, κάτω
ἀπό ὠρισμένες συνθήκες πάνσοφος καί παντοδύναμος, καί κάτω ἀπό
ἄλλες τό πιό ἀδύνατο καί δυστυχισμένο πλάσμα, ὅπως ὁ τρανός

Οιδίποδας° άλλοτε πάλι ὁ ἴδιος ἄνθρωπος προβάλλει στήν κοινωνία σάν ἄγγελος τοῦ καλοῦ καί άλλοτε σά δαίμονας τοῦ κακοῦ. ἄλλοτε ἔξυπνος κι' ἄλλοτε βλάκας. ἄλλοτε ἡμέρος καί φιλήσυχος κι' ἄλλοτε ἀγριώτερος κι' ἀπ' τὰ αἰμοβόρα θηρία° τίμιος καί ἄτιμος συγχρόνως, ἠθικός καί ἀνήθικος, δίκαιος ἐδῶ, ἀδίκος ἐκεῖ° κρᾶμα ἀληθινό ἀρετῆς καί κακίας, σύνθεση καί τῶν πιό φοβερῶν καί ἀπιθάνων ἀντιθέσεων. Πῶς συμβαίνει τοῦτο τό παράδοξο θά τό ἰδοῦμε λιγάκι ἀργότερα. Πάντως ὁ Σωκράτης κάτι ἤξερε ἀπό τίς ἐσωτερικές ἀλλά καί ἐξωτερικές τυφλές δυνάμεις, πού διαμορφώνουν τόν ἄνθρωπο καί γι' αὐτό ἔλεγε συχνά: "Τό νικᾶν αὐτόν αὐτόν πασῶν νικῶν, πρώτη τε καί ἀρίστη".

Τώρα ἄς κοιτάξουμε σύντομα πῶς εἶδαν τόν ἄνθρωπο ὅσοι ἐνδιαφέρθηκαν γι' αὐτό τό ζήτημα. Ἀρχίζουμε φυσικά ἀπ' τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες:

Στήν Ἀγορά τῶν Ἀθηνῶν, τό κοινό δηλ. ἐντευκτήριο τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν, προσπαθοῦσε κάποτε ὁ Πλάτων νά δώση ἓνα ὄρισμό γιά τόν ἄνθρωπο καί μετά ἀπό συζήτηση καί μπροστά σέ ἄλλους σοφοὺς ἔφτασε στό σημεῖο νά ὀρίση τόν ἄνθρωπο σάν "ζῶον δίπουν ἄπτερον"! Ὁ κυνικός Διογένης ὁμως πού βρισκόταν στήν ὁμήγυρη ξεκίνησεν ἀμέσως, τράβηξε καί βρῆκε ἓνα πετεινό, τότε μάδησε καί κρατώντας τον ψηλά καί μέ πανηγυρικό καί μέ πικρόχολο ὕφος φώναζε στοὺς παρακαθήμενους: "Ἴδε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Πλάτωνος"! Φυσικά ὁ Πλάτωνας γελοιοποιήθηκε, ἀλλά μέ λίγη πιό πολλή προσπάθεια συμπλήρωσε τόν ὄρισμό προσθέτοντας τόν ὄρο "πλατεώνυχον", ἐνῶ τοῦ πετεινοῦ τὰ νύχια εἶναι μυτερά κι' ὄχι πλατιά. Ὁ Πλάτωνας μαθητής τοῦ Σωκράτη ἔβλεπε τόν ἄνθρωπο σύνθετο ἀπό ἀφθαρτη ψυχὴ καί φθαρτό σῶμα.

Οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι πίστευαν πῶς ὁ ἄνθρωπος εἶναι τρισύνθετος ἀπό σῶμα, ψυχὴ καί τό Κά (πνεῦμα), πού καί μετά τό θάνατο ἐξακολουθεῖ νά παραμένῃ στό σῶμα ἐφ' ὅσον διατηρεῖται (γι' αὐτό καί τό βαλσάμωσαν), ἐνῶ ἡ ψυχὴ ταξίδευε στά αἰώνια ἐνδελαιτήματα τοῦ ἄλλου κόσμου.

Ὁ Πλάτωνας ἐπηρεασμένος ἀπό τοὺς ἱερεῖς τῆς Αἰγύπτου παρωμοίασε τόν ἄνθρωπο μέ ἄρμα, πού ὄχημα, ἄλογα καί ἄρματηλάτης μαζί τόν ἀποτελοῦν. Ἄλογα τὰ θυμοειδῆ πού κάποτε ἀφηνιάζουν καί καταστρέφουν ἄρμα ^{τοῦ σῶμα} καί ἄρματηλάτη εἶναι ἡ ψυχὴ καί "ὁ θυμός", ὁ ἄρματηλάτης εἶναι ὁ νοῦς πού μέ τὰ χαλινάρια κυβερνᾷ τὰλογα καί διευθύνει τό ἄρμα στόν σκοπὸ του. Τόν νοῦν αὐτόν, τό πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, σ' ἄλλη περίπτωση τόν ἀποκαλεῖ "ἀκρόπολη", γιὰτί κι' ἡ πόλη τῆς Ἀθήνας ἀπ' τὴν Ἀκρόπολη κυβερνιόταν.

Στήν Παλαιὰ Διαθήκη τῶν Ἑβραίων, στή Γένεση ὁ Θεός ἔπλασε τόν ἄνθρωπο κατ' εἰκόνα καί ὁμοίωσή του ἀπό χῶμα, νερό

καί θεϊκή πνοή-πνεῦμα δηλαδή. 'Ο άνθρωπος εἶναι δισύνθετος' ἀποτελεῖται ἀπό τό θνητό καί φθαρτό σῶμα καί ἀπ' τήν ἀθάνατη ψυχή, πού σάν τελειωθῆ μετατρέπεται σέ πνεῦμα καί ἐξομοιώνεται μέ τόν Δημιουργό.

Στήν ἀρχαία Ἑλληνική μυθολογία ὁ Δίας φέρεται σάν "ὁ πατήρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε" οἱ Ἀθηναῖοι πίστευαν πώς ἦσαν "αὐτόχθονες" δηλ. βγήκαν ἀπ' τήν ἴδια τή γῆ (χθόνα)* μερικοί μάλιστα φιλόσοφοι ἔλεγαν πώς ἀρχή ἦταν τά τέσσερα "ριζώματα", ὁ ἀέρας, ἡ γῆ, τό νερό κι' ἡ φωτιά, πού τραγουδεῖ καί ὁ Παλαμᾶς στό τελευταῖο ἀπ' τά ^{δέσμευα}δεκατέσσερα ^{"καταρτίσει"}σονέτα τῆς "Ἀσάλευτης Ζωῆς". Μετά τόν Κατακλυσμό ὁ Δευκαλίωνας καί ἡ Πύρρα ἔπλαθαν ἀνθρώπους ρίχνοντας πέτρες, τά κόκκαλα τῆς μεγάλης μάνας, τῆς γῆς, πίσω του, ἄνδρες ὁ Δευκαλίων, γυναῖκες ἡ Πύρρα. 'Ο Προμηθεᾶς πάλι κατασκεύαζε ἀνθρώπους ἀπό χῶμα καί νερό.

Οἱ ἰδεαλιστές πάλι (ὁ Πλάτωνας καί ^{Hege}Hegel ^{καί ἄλλοι}) πιστεύουν πώς ὁ κόσμος ὁ φυσικός καί ὁ ἄνθρωπος ὁ φυσικός ἢ εἶναι ὁμοίωμα τῆς ιδέας ἢ ὑλοποίηση πνεύματος ἢ τοῦλάχιστο ὀφείλει τή δημιουργία του στήν ἐνέργεια καθαρῆς πνευματικῆς ὄντότητας ἔξω ἀπ' τόν ὑλικό κόσμο.

Οἱ ὑλιστές πάλι καί μάλιστα οἱ πύρινοι ὑλιστές Vogt, Helvetius καί ^{La}Mettrie λένε πώς τό πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου εἶν' ἐπιφαινόμενο τῆς ὕλης. Ἐνας μάλιστα λέει: "Ὅπως οἱ νεφροί παράγουν τά οὔρα καί τό ἥπαρ τή χολή, ἔτσι καί ὁ ἐγκέφαλος παράγει τίς ιδέες. ^{Εἶναι πραγματικά ἐπιχειρήματα νά ἐργασ. παλιότες, σιλάες, νά εἶναι νερό, ν' κναίτεται ἄερα καί νά βγαίνει ἴδεις!}"

Οἱ ὀπαδοί τῆς ἐξέλιξης, Lamark, Haeckel, Darwin ὑποστηρίζουν πάλι, πώς ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶο ὅπως ~~εἶναι~~ ἀλλά μέ τή διαφορά ὅτι στέκει στό ἀνώτερο σκαλοπάτι μιᾶς ζωϊκῆς ἐξελικτικῆς κλίμακας μετά τούς ἀνθρωποειδεῖς πιθήκους, τό γίββωνα, τόν οὔρακοτάγγο, τό γορίλλα καί τό Χιμπαντζῆ, τήν ^{Τσίτα}Τσίτα, νά ποῦμε. Λεῖπει ὅμως ὁ διάμεσος κρῖκος, λένε, καί προσπαθοῦν νά τόν ἀνακαλύψουν στόν Pithecanthropus erectus τῆς Ἰάβας ἢ τοῦ Neanderthal ἢ τοῦ Πεκίνου ἢ τῆς Ἀφρικῆς καί μάλιστα τῆς Ροδεσίας (καθηγ. Τοβίας στό Γιοχάνεσπουργκ). Ἐκεῖ ἰσχυρίζονται μερικοί σοβαρά πώς βῆσαν τόν Homo sapiens. Σχετικά μέ τή θεωρία αὐτή θά ἀξίζε τόν κόπο νά προσέξετε στό σύγγραμμα τοῦ Darwin "Ἡ καταγωγή τοῦ ἀνθρώπου" (Thinkers' Library No.) τίς εἰκόνες τῶν ἐμβρύων τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ σκύλλου. Πρέπει ὅμως νά ἔχετε ὑπ' ὄψη σας ὅτι οἱ νεώτεροι ἀνθρωπολόγοι, ὀπαδοί τοῦ Darwin, ἀπό μορφολογική ἀποψη ἐξετάζουν τόν ἀνθρωπο σύμφωνα μέ τούς ἴδιους βιολογικούς νόμους, ὅπως καί τά ἄλλα ζῶα. Ἐτσι λένε πώς ὁ ἄνθρωπος ἐξελίχθηκε ἀπ' τόν πίθηκο, γιατί μπόρεσε κατά τόν ἀναγκαῖο νόμο τῆς προσαρμογῆς γιά ἐπιβίωση νά σταθῆ ὀρθιος μέ τά σκέλη καί τόν κορμό κάθετα πρός τήν ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους.

Ἄπ' αὐτό ἀπόκτησε πιά ἀνεπτυγμένους γαστροκνημιαίους καί γλουτιαίους μῦς, ἔχασε τή συλληπτήρια δύναμη τῶν ποδιῶν, πού πρῶτα ἦσαν χέρια, καί συγχρόνως σημειώθηκε ὑποπλασία τοῦ γενικοῦ τριχώματος, ἐνῶ τό ἐνάντιο συνέβη στό κεφάλι, τό γένη, τίς μάλιστα καί τό ἐφήβαιο ἀκόμη ἐπῆλθε ὑποπλασία τῶν γνάθων καί πρό παντός ἀνύψωση τοῦ προσθίου κρανίου, τοῦ μετώπου, μέ τεράστια ἀνάπτυξη τοῦ ἐγκεφάλου. Τέλος καί σάν ἀποτέλεσμα ὄλων τούτων τῶν μεταβολῶν ἀναπτύχθηκε ἡ γλῶσσα, ὁ ἔναρθρος λόγος.

Πιά πολύ ὅμως μᾶς ἐκπλήττουν οἱ ὀπαδοί τοῦ κύρινου ὑλισμοῦ, τῆς μηχανοκρατίας. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι, λένε, ἕνας μηχανικός κινητήρας. Μάλιστα ὁ Γάλλος Chauvois τόν παραλληλίζει μέ τό αὐτοκίνητο. Ἴδου πῶς.

Ὁ ἄνθρωπος

Τό αὐτοκίνητο

Στομάχι	Ἄρθρη βενζίνας
Ἔντερα	Μεμβρανῶδες διυλιστήριο.
Ἡπαρ	Δοχεῖο σταθερῆς ἐπιφανείας
Πυλαία φλέβα	Ὁ σωλήνας πού παίρνει τόν ἀέρα στό διυλιστήριο.
Πνεύμονες	Ἀεραγωγός
Οἰσοφάγος	Ἀνεφοδιαστικός σωλήνας.
Σωλήνας ἀπ'τό ἦπαρ στούς πνεύμονες	Ἀκροφύσιον (gicleur)
Ἄγγεῖα ἀπ'τούς πνεύμονες στάκτρα	Σωλήνες τῶν κυλίνδρων.
Ἐγκέφαλος, Νωτιαῖος μυελός, νεῦρα	Ἡλεκτροπαραγωγή
Ἀδένες ἐσωτερικῆς ἐκκρίσης	Κλειδιά ρύθμισης
Χόνδροι καί τένοντες	Ἐλατήρια καί σιγαυτήρια.
Ἵγρό τῶν ἀρθρωτικῶν θυλάκων καί λίπος	Λίπανση τῆς μηχανῆς, γρασάρισμα

Πιά ὑποβλητικό ἀκόμη εἶναι τό σχεδιάγραμμα τοῦ Fritz Khan: Ὁ ἄνθρωπος δηλ. ὑπό μορφή βιομηχανικοῦ ἐργοστασίου (Πρβλ. Μεγάλη Ἑλλ. Ἐγκυκλοπ. Μακρῆ στή λέξη "Ἀνθρωπος" τόμ. Δ' σελ. 767)

Ὅπως βλέπουμε ὁ καθένας βλέπει τόν ἑαυτό του καί τούς ὁμοίους του μέ τό φακό τῆς δικῆς του ἐπιστήμης καί κοσμοθεωρίας. Ἔτσι καί ~~ἐπισημασμένη~~

~~ἡ~~ Ὁ ἀστρονόμος τόν βλέπει σάν παράσιτο τῆς γῆς, ἀλλά, κατά τήν ἐπιτυχῆ φράση τοῦ δικοῦ μας Δημ. Αἰγινήτη, καί σάν τό "Μικρομέγαλο τοῦ Σύμπαντος" γιά τίς μεγάλες του κατακτήσεις τῶν μυστικῶν τοῦ οὐρανοῦ καί σήμερα τῶν οὐρανίων διαστημάτων.

~~ἡ~~ Ὁ χημικός: Μίαν ἀνώτερη χημική σύνθεση, τόσο πολύπλοκη ἀλλά καί ἀπό στοιχεῖα, ~~πᾶσι~~ κατά κάποιο φερμανό, τόσο φτηνά, ὥστε νά μπορῆς νά τάγοράσης ἀπό ἕνα φαρμακεῖο μέ 5-10 σελλίνια (νερό, ἀσβέστι, κάλιο, νάτριο, κάρβουνο, χλώριο, φωσφόρο, θειάφι, σίδηρο καί μερικά ἄλλα).

- ~~167)~~ Ο Γιατρός: Σάν σύνθεση θαυμαστή συστημάτων: σύστ. όστών, σύστ. νεύρων, σύστ. γαγγλίων, σύστ. νευρικό, σύστ. άρτηριακό, φλεβικό κλπ.
- ~~168)~~ Ο Νομικός: 'Ο άνθρωπος είναι ένα αντικείμενο καθκόντων και δικαιωμάτων πού για πολλές κυβερνήσεις τά πρώτα πάντοτε τάχει, αλλά τά δεύτερα πολλές φορές άγωνίζεται νά τάποκτήση και πεθαίνει χωρίς νά τό κατορθώσει.
- ~~169)~~ Ο Οικονομολόγος: 'Ο άνθρωπος είναι μιá μονάδα πού παράγει και καταναλίσκει άγαθά, αλλά συνήθως ή παράγει πολύ περισσότερα άπ' όσα καταναλίσκει ή καταναλίσκει πολύ περισσότερα άπ' όσα παράγει, άν τύχη νά παράγη, γιατί κάποτε δέν παράγει τίποτε.
- ~~170)~~ Ο κοινωνιολόγος και ιστορικός τόν βλέπει τόν άνθρωπο σάν προσωπικότητα ή σάν μάζα, πού όδηγεΐται άπό μιá ιδέα ή μιá ανάγκη σέ δράση πού μπορεί ν' αλλάξη τό ρεύμα τής 'Ιστορίας.
- ~~171)~~ Ο Πολιτικός και Στρατιωτικός σάν πιόνια του σκακιού βλέπουν τούς ανθρώπους.
- ~~172)~~ Ο άμαθής και πειναλέος: βλέπουν τόν άνθρωπο συνήθως σάν ζωο, κτήνος, μέ στομάχι μόνο, πού άν δέ βρή τροφή νά τό γεμίση και νερό νά πιή, δέν ήμπορεΐ νά ζήση κι' άσ πιστεύη, σ' άλλες όμαλές καταστάσεις, ότι είναι πνεύμα ή ψυχή πού έχουν πιό μεγάλη αξία άπ' τό κορμί του.
- ~~173)~~ Ο πνευματικός άνθρωπος πάλι κοιτάζει τί ιδέες έχει ό άλλος στό κεφάλι του για νά τόν χαρακτηρίση και
- ~~174)~~ Ο 'Ηθικολόγος άποβλέπει στής καρδιάς τή διάθεση και τίς πράξεις του άλλου για νά τόν κρίνη.

'Απάνω όμως άπ' αυτές τί μονόπλευρες και στενές αντιλήψεις για τήν ~~υπό~~πόσταση και τήν ούσία του ανθρώπου δέν θά ήταν καλύτερο ό άνθρωπος νά θεωρηται σάν μιá φλόγα, πλάστρα μιās ανώτερης αιθέριας ζωής, ένας νοϋς μαζί και καρδιά; Ένας ποιητής έτσι θά τόν ήθελε και μέ τό δίκαιό του. 'Ο καλλιτέχνης γενικά έχει τήν άπαίτηση μέ τή λεπτή του αΐσθηση νά διερμηνεύη τή ζωή του ανθρώπου και μαζί ν' άφήνη τή σφραγίδα του άπάνω της' νά τήν διαμορφώνη συγχρόνως, νά τήν κάνη ώραιότερη και πιό εύτυχησμένη. ~~Η~~ καλύτερα άκόμα δέν θά ήτανε νά πάρουμε τόν έπιστημονικό γνώμονα πού κρίνει πιό όρθά και μās εξηγεί πιό ικανοποιητικά, τίς τρομερές κατάρες του 'Ιώβ και τούς άπαιδιόδοξους θρήνους του Schopenhauer άπό τή μιá, και τήν άκράτητη αΐσιοδοξία του Leibnitz άπό τήν άλλη, πού θεωρεΐ τόν κόσμο μας ως "τόν άριστον" και τόν άνθρωπο σάν τό πιό σοφό και άρτιο δημιούργημα τής θεϊκής σοφίας, σάν κορωνίδα τής δημιουργίας;

Τέτοιο κριτήριο ασφαλές λοιπόν μᾶς δίνει ἡ νεώτερη ψυχολογία καί μάλιστα ἡ ψυχανάλυση, ποῦκανε τήν πιό μεγάλη ἀνακάλυψη τοῦ 20οῦ αἰώνα, τήν ἀνακάλυψη τοῦ ὑποσυνειδήτου.

Σύμφωνα μέ τήν παλιά ψυχολογία (πρό τοῦ 1896) ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται στόν κόσμο καί φέρνει μαζί του:

- (α) Τό σῶμα μέ τήν τάση τῆς ζωῆς (elan vitale ^{by} Bergson) ἢ τή θέληση (Will) τοῦ Schopenhauer ἢ tension of life τῶν Ἀγγλων ψυχολόγων.
- (β) Μιά πλούσια καί κάποτε βαρειά κληρονομιά ἀπό τά λεγόμενα ἔνστικτα, τίς ὁρμές καί κάποιες κληρονομικές προδιαθέσεις.

Τό σῶμα κι' οἱ ψυχικές αὐτές δυνάμεις ὑφίστανται τήν ἐπίδραση τῆς ἀγωγῆς, σωματικῆς καί ἠθικῆς, μέ τή διαφορά ὅτι στήν κληρονομικότητα δι' ἡτόν πιό βαρειά σημασία ἀπό τήν ἀγωγή: "Τό φυσικό νικά τό παιδευτικό" ^{"εἰς μέν"} Σήμερα αὐτό ^{μπορεῖ ν'} ἀντιστρέφεται: "Τό παιδευτικό, φωτεινό καί συστηματικό νικά τό φυσικό".

Τά ἔνστικτα καί οἱ ὁρμές εἶναι τό πρῶτο ἀκατέργαστο ὑλικό (-ἔτσι πιστεύουμε καί σήμερα-) ἀπ' τό ὁποῖο θά πλασθῇ ὁ ἄνθρωπος. Τό ἴδιο καί ἡ τάση τῆς ζωῆς, ~~καί~~ οἱ κληρονομικές προδιαθέσεις ^{καί ἡ γονιμοσύνη} πού δέν εἶναι ὅμως καί τόσον ἀγώγιμα.

Τά κυριώτερα ἔνστικτα (κατά τόν Mc. Dougal) ^{εἰς} τῆς αὐτοσυντήρησης, τό γενετήσιο, τό μαχητικό, τό πατρικό καί μητρικό καί τά κοινωνικά: συναγελαστικό, συμπαθητικό, μιμητικό κλπ.

Οἱ κυριώτερες ὁρμές: πρὸς τροφή, πρὸς κτήση ἀγαθῶν, κί- μηση, γνώση, ἀνακοίνωση, αὐτοβεβαίωση, ἐπιβολή, δημιουργία, δράση καί τάσεις γιά ὑποβολή, ὑποβλητικότητα, κλπ.

- (γ) Ὁ ἄνθρωπος φέρνει ἀκόμα μαζί του τή μνήμη καί τά παρεπόμενα καί παράγωγά της κρίση, φαντασία κλπ. ^{καὶ} ὄλο τόν πνευματικό κόσμο τοῦ παρελθόντος σέ λανθάνουσα κατάσταση (Jung)

- (δ) Τό συναίσθημα καί τή βούληση μέ τά ἐπακόλουθά τους.

Λοιπόν ἀπ' τά στοιχεῖα αὐτά σάν πρῶτο ὑλικό καί σύμφωνα μέ καθωρισμένους νόμους ξεπηδᾷ ὁ ἄνθρωπος μέ τήν ἀγάπη καί τό μῖσος, τόν θαυμασμό καί τό δέος, τή θρησκευτική συγκίνηση, τήν εὐγνωμοσύνη, τή γοητεία, τόν φθόνο, τό φόβο, τήν ἐκδικητι- κότητα, τήν μνησικακία, τήν κακεντρέχεια, τήν αἰσχύνη, τή μετάνοια καί τή συντριβή, τίς τύψεις τῆς συνείδησης, τή λεπτή ἢ ἐξέσθη χαρά, τίς θριαμβικές ἰαχές, τή λύπη, τόν οἴκτο, τήν ἀπελπισία, τή γαλήνη, τήν ταραχή καί τήν κατάπτωση, πού δέν τόν ἀφήνουν ποτέ νά ἠσυχάσῃ οὔτε καί στόν ὕπνο του ἀκόμη. Τά ἔργα τοῦ πολιτισμοῦ, τό γέλοιο, τό χιουῦμορ, ^{τῆ} γείρωνεία, ^{τοῦ} ὕμνου καί τά ἐγκώμια, ^{τίς} καλλιτεχνικές δημιουργίες, ^{τίς} ζητωκραυγές μέ τίς

μέ τις ίερεμιάδες, τά δάκρυα καί τά γέλοια, τά "ήδεά" καί "τά μή ήδεά" τοῦ Πλάτωνα, *Νά τό περιεχόμενο τοῦ ἀνθρώπου!* Αὐτός εἶναι ὁ ἀνθρωπος κατὰ τήν παλιά ψυχολογία.

Πῶς ὅμως ὁ ἀνθρωπος κατὰ τή διαμόρφωσή του ἀνεβαίνει ὅλες τίς νότες μιᾶς πολυτονικῆς κλίμακας, ἀπ' τό σημεῖο τοῦ καννιβαλισμοῦ, τοῦ σαδισμοῦ, τοῦ μαζωχισμοῦ στό αἰθέριο ὕψος ἑνός ὑπερόχου πνεύματος, ὅπως ὁ Πλάτωνας, ἢ ἑνός καλλιτέχνη, ὅπως ὁ Leonardo Da Vinci; Πῶς δημιουργοῦνται οἱ μεγάλοι ἥρωες καί μάρτυρες τῆς ζωῆς καί τῆς ἐπιστήμης; Πῶς οἱ σοφοί, οἱ ποιητές καί καλλιτέχνες; *Κι' ἄλλοιῶτα:* Πῶς ὁ ἀνθρωπος δημιούργησε τή θρησκεία, τήν τέχνη, τήν ἐπιστήμη καί τήν ἠθική; Πῶς τά ἦθη καί ἔθιμα; Πῶς τή γλῶσσα; Ὅλα αὐτά χρειάζονται τό καθένα καί μιᾶ ἀπάντηση πού νά ικανοποιῆ, διότι δυστυχῶς ἴσαμε σήμερα ἡ παλιά ψυχολογία καί ἄλλες ἐπιστῆμες προσπάθησαν νά δώσουν κι' ἔδωσαν λύσεις πού δέν ικανοποιοῦσαν.

Ἡ σύγχρονη ὅμως ἐπιστήμη δίνει *ικανοποιητικές ἀπαντήσεις* μέ τήν ὑπαρξη τοῦ ὑποσυνειδήτου *καί τῶν ἰδιοτήτων* του, πού ναι, ὅπως εἶπαμε παραπάνω, ἡ πιό σπουδαία ἀνακάλυψη τοῦ 20ου αἰῶνα (Πρβλ. *Reform School, πού διεξέρχεται στή γλώση τοῦ υποσυνειδήτου*).

Τί εἶναι ὑποσυνείδητο: Εἰσαγωγή

Ἐκτός τῶν συνθετικῶν στοιχείων τοῦ αἵματος καί τῆς κανονικῆς λειτουργίας τῶν διαφόρων ὀργάνων καί κυρίως τῶν ἔνδοκρινῶν ἀδένων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καί τοῦ νευρικοῦ συστήματος πού βασικά συνθέτουν τόν ἀνθρωπο, *τό ὑποσυνείδητο* εἶναι ἕνα μέρος τοῦ Νοῦ καί *ἡ πιό σπουδαία*. Γιά νά γίνη αὐτό ἀντιληπτό πρέπει πρῶτα νά ἀναφέρουμε τούς ἑπτά βασικούς νόμους σύμφωνα μέ τούς ὁποίους συντελεῖται ἡ ψυχική, πνευματική καί ἠθική εξέλιξη τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νά κατασταλάξῃ σέ ὠρισμένη ὄντοτητα, προσωπικότητα, τύπον. *Ἔτσι τοῦς διακρίπτει ὁ Freud, ὁ πᾶς τέρρας τῆς ψυχολογίας.*

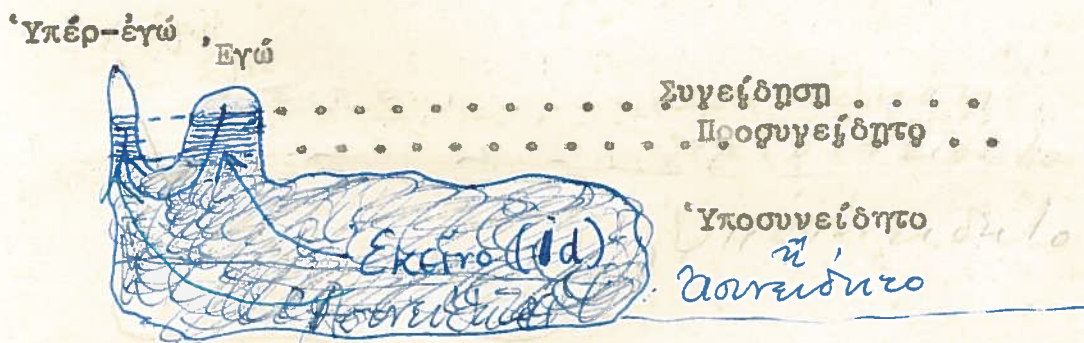
Αὐτοί εἶναι:

- (α) Ὅ,τι μιᾶ φορά μπῆ στή συνείδησή μας ἤ τό ὑποσυνείδητο δέν χάνεται ποτέ.
- (β) Στό ὑποσυνείδητο προϋπάρχουν ὅλες οἱ προθέσεις καί γίνονται ἐκ τῶν προτέρων ὅλες οἱ σκέψεις πού ἐκδηλώνονται στή συνείδηση. *τῶ ὑποσυνειδήτου.*
- (γ) Στά ψυχικά φαινόμενα (ὅπως καί στά φυσικά) ἰσχύει ὁ ντετερμινισμός (αἰτιοκρατία).
- (δ) Οἱ ψυχικές τάσεις, ὀρμές καί ἔνστικτα παθαίνουν μετάθεση, μεταμόρφωση καί ἔξαρση.
- (ε) Τό ὑποσυνείδητο εἶναι ἀγώγιμο καί δέχεται τά συμπλέγματα καί κατασταλάγματα τῶν ἔξεων, πού ἀποτελοῦν "τὴν δευτέραν φύσιν".

- (στ') 'Η ψυχική συσκευή τίθεται σέ κίνηση από έσωτερικούς και έξωτερικούς έρεθισμούς και
- (ζ) Νοῦς και Σῶμα ἀλληλοεπιδρῶν.

Τώρα ἄς ἔλθουμε στήν τοπογραφική και δυναμική κατόπιν περιγραφή τοῦ Νοῦ :

(α) Τοπογραφία τοῦ Νοῦ:

- (β) Δυναμολογία τοῦ Νοῦ: 'Η σύγχρονη ψυχολογία παραδέχεται ὅπως κι' ἡ παλιά, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὑπερέχει τῶν ἄλλων ζῶων' ἐπίσης τήν ἀξία τῶν αἰσθήσεων, τῆς μνήμης, τῆς φαντασίας, τῆς προσοχῆς, τοῦ διαφέροντος και τῆς συνείδησης. 'Αλλά
- ⊙ ἡ Συνείδησή μας μοιάζει μέ τόν σπερματικό δίσκο ἀπάνω στόν κρόκο τοῦ αὔγου, δηλ. (πού γονιμοποιεῖ τό αὔγό) ἀλλά κατέχει πολύ μικρό μέρος τοῦ εἶναι μας σχετικά μέ τό 'Υποσυνείδητο π
 - ⊙ πού κατέχει τά 90%. 'Ακόμα δείχνει πῶς τά συναισθήματα παίζουν καταπληκτικό ρόλο στή διαμόρφωση τοῦ ἀνθρωπίνου χαρακτήρα' σχεδόν κυβερνοῦν τή ζωή τῶν ἀνθρώπων. 'Η μνήμη και ἡ βούληση ὑφίστανται τήν ἐπίδραση τοῦ συναισθήματος μέ τρόπο και σέβ βαθμό ἀποφασιστικό. "Ἐτσι ἀποδεικνύεται π ὡς ἡ χαρά και ἡ λύπη, οἱ αἰσθήσεις τοῦ ὑποσυνείδητου, ἄς ποῦμε, κυβερνοῦν αἰῶνια και ἀγρυπνα τίς σκέψεις και τίς πράξεις μας. 'Η χαρά και ἡ λύπη κανονίζουν τήν ψυχική, τήν πνευματική και σέ μεγάλο βαθμό και τή σωματική μας ὑγεία. 'Η χαρά και ἡ λύπη εἶναι οἱ δύο πόλοι, γύρω ἀπό τοῦς ὁποίους περιστρέφεται ὅλη ἡ ζωή μας.

Ὅλα αὐτά τά καινούργια ἐπιστημονικά στοιχεῖα ἔχουν ἐξαχθῆ ἀπό τή μελέτη τοῦ 'Υποσυνείδητου πού ἔκαμε κυρίως ὁ Sigmund Freud, πού ἀνακάλυψε και ἐπεβεβαίωσε τήν ὑπαρξή του. "Ὅτι ὑπάρχει ὑποσυνείδητο σάν πηγῆ ἐνέργειας και δύναμης θαυμαστῆς διαπιστώνεται ἀπό τά ἑξῆς:

- (α) Σέ κάθε στιγμή τό μνημονικό περιεχόμενό μας ξέρουμε πῶς εἶναι πλουσιώτερο ἀπό τό περιεχόμενο τῆς συνείδησης.

- (β) Ξέρουμε πώς δέν υπάρχει συμβιβασμός ανάμεσα στά συνειδητά καί άσυνειδητά έλατήρια πολλών πράξεών μας (όπως στή Μήδεια, όπως σέ μανιακούς καπνιστές πού ύποφέρουν κιόλας άπ' τό πάθος των).
- (γ) Τά μεθυπνωτικά φαινόμενα (πδγμ. μεθυπνωτ. ύποβολής ύπό Μόρση).
- (δ) 'Η ανάπλαση ίδεών, γεγονότων καί λύσεως προβλημάτων κατά τόν ύπνο, πού δείχνουν ότι οί διανοητικές λειτουργίες συνεχίζονται χωρίς νά παίρνουμε είδηση (δικό μου παράδειγμα λύσεως προβλήμ.)
- (ε) ;Η άπόδειξη τής ψυχαναλυτικής έρμηνείας τών όνείρων, πού δέν άμφισβητεΐται. (νόμοι ανειργμοϋ, όμειοΐτιση, ενδεδειγμεν + αντικείμενα + ποσοτικά στοιχεία)
- (στ) 'Η άπόδειξη τής έρμηνείας καί θεραπείας τών ψυχοπαθολογικών συμπτωμάτων τής καθημερινής ζωής, όπως οί παραδρομές τής γλώσσας, ψευδίσματα, άδέξιες κινήσεις, πιάτα πού σπάζουν.
- (ζ) 'Η θεραπεία ψυχασθενών, πού βασίζεται στην ύπόθεση ότι τό ύποσυνειδητό είναι άνώτερο άπό τή συνείδηση (έγώ ό ίδιος έθεράπευσα μαθητήν άποκ. ^{ειραδέντα} αυτοκτονήση). ^{Πλεβ. 5} 'Αναμορφωτικά 'Αρχαία'.

Πρίν προβοϋμε στην άνάλυση τών δυνάμεων του ^π υπερεγώ, του 'Εγώ καί του "Εκεΐνο" θ' αναφέρω γενικά τίς ιδιότητες του ύποσυνειδητού, τό όποϊον έχει στενότερη σχέση καί μέ τά τρία. Αύτές είναι:

- (α) Είναι τρομερά έγωκεντρικό (μόλις αντικρυσθοϋν δυό άνθρωποι αρχίζει ανταγωνισμός). ^{όσο πιο μικρό είναι έ άνθρωπος τά χρόνια τόσο πιο επιθετικός είναι, όσο ούτ' ότου δέν έχει άναπνοή}
- (β) Δέν έχει σχέση μέ τήν ήθική ούτε θετική ούτε άρνητική (μή ήθικό)
- (γ) Είναι άχρονο.
- (δ) Δέν επηρεάζεται άπό τήν άρνηση. Δέν ξέρει τί είναι "όχι" καί πάντα ενεργεί.
- (ε) Κυριαρχείται άπό τήν αρχή τής χαράς καί τής λύπης καί αύτή ^{ή άρχή} είναι τό μόνο του κριτήριο. Στην έξαρση καί έξέλιξη της ή αρχή αύτή μετατρέπεται στην αρχή τής πραγματικότητας καί ενεργεί στάνώτερα στρώματα του Νοϋ.
- (στ) 'Η ενέργειά του μεταφέρεται εύκολα άπό τήν μιά ιδέα (ή παράσταση) στην άλλη. ^{(Σύμβολα περί τά 100 οια όνειρα).}
- (ζ) Είναι άλεξο δηλ. μιά ιδέα του ύποσυνειδητού δέ μπορεί νά φθάση στό προσυνειδητό καί στό συνειδητό εκτός εάν καί μέχρις ότου βρῆ μιά λέξη πού νά εκφράζη τό νόημάτης.
- (η) Είναι παράλογο (ένέργειες μεθυσμένου ή θυμωμένου πολύ)
- (θ) Είναι νηπιακό δηλ. παριστάνει μέσα μας τό παιδί (συμπλέγματα -ψυχοπαθής 40αρης παιδακίζει)
- (ι) Είναι σέ μεγάλο βαθμό σεξουαλικό δηλ. παριστάνει μέσα μας τό ζωο, κτήνος. καί
- (ια) 'Εκπροσωπεί τήν φυσική δύναμη, τήν άνάγκη, τή Μοΐρα.

Καί τώρα, τό 'Εγώ αποτελεί τή συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ μας (ὄνομα, πατρίδα, ἡλικία . . .) καί σημαίνει τήν αἴσθησι τῆς πραγματικότητας. Ἔχει μεγάλο μέρος του ἀπό τό ὑποσυνειδητο, ἀπό τό ὁποῖον ἀποσπᾶται καί ἐν τούτοις εἶναι ἀντίθετο ἐν μέρει τό 'Εγώ πρὸς τό "Ἐκεῖνο". Δηλ. ἓνα μέρος τοῦ ὑποσυνειδητου διέρχεται ἀπό τό προσυνειδητο κατὰ τή νηπιακή καί παιδική ἡλικία καί σχηματίζει τό 'Εγώ (τό παιδί στήν ἀρχή, ὡς γνωστό, μιλά γιά τόν ἑαυτό του σάν γιά τρίτο πρόσωπο). Ἐπίσης ὅταν τά ἐνστικτα τά ἀντικοινωνικά καί ἀνῆθικα ζητοῦν νά κυριαρχήσουν τῆς προσωπικότητός μας τό 'Εγώ μας τάπωθεῖ, τά ρίχνει πίσω στήν πηγὴ τῆς ἐξόρμησής των, ὅπως ἀπωθεῖ καί πολλές ἐντυπώσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, πού δέν θά μᾶς ἔκανε τιμὴ νά τίς περιλάβουμε σάν στοιχεῖα συνθετικά τοῦ 'Εγώ μας, γιατί εἴμεθα ἐγωῖστές ἢ . . . ἀξιοπρεπεῖς. Ἔτσι τό 'Εγώ εἶναι συνειδητό, λογικεύεται, ἀσχολεῖται μέ ιδέες καί ἀντιλήψεις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καί ἔρχεται σ' ἐπαφή μέ τά πράγματα (ρεαλιστής). Ἐπίσης εἶναι αὐτόνομο μολονότι κυβερνιέται μερικά ἀπό τό Ὑπερεγώ. Τό 'Εγώ παραδέχεται ἠθικές ἀξίες, ἀναγνωρίζει χρονικές σχέσεις, ἔχει λέξεις καί ὅταν κοιμᾶται διατηρεῖ μόνο μιά λογοκρισία στά ὄνειρα (ἀπόδειξη: ξυπνοῦμε ἂν στόνειρο κινδυνεύουμε). Μορφωτικό στοιχεῖο τοῦ ἑαυτοῦ μας εἶναι ὅταν τό 'Εγώ χρησιμεύει ὡς μεταξὺ μεταξὺ τῶν ἐπιδράσεων τῆς ἐξωτερικῆς πραγματικότητας, τῶν ἐνστικτωδῶν πιέσεων τοῦ ὑποσυνειδητοῦ καί τοῦ ἐλέγχου πού ἀσκεῖ τό Ὑπερεγώ ἀπάνω του. (λ.χ. ἐπιθυμία ἀνῆθικος) (ἔάν ὁ ὀφθαλμός σου . . . κίβλον). Ἐτύχης ἐκεῖνος πού τό 'Εγώ κρατᾶ στά 3 αὐτά τήν ἰσορροπία, ὅπως στό Σωκράτη.

Τό Ὑπερεγώ: Εἶναι τό ἀπόσταγμα τοῦ 'Εγώ, καί ἀποτελεῖται ἀπό τίς ἀνώτερες ἠθικές καί πνευματικές ἀρχές πού κυβερνοῦν τή ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καί μάλιστα στίς κρίσιμες στιγμές της (λ.χ. Αὐξεντίου, Μάτσης . ἢ θά σοῦ δείξω ποιός εἶμ' ἐγώ: μιλά τό Ὑπερεγώ). Τό Ὑπερεγώ κυβερνᾷ τό 'Εγώ στίς σχέσεις του μέ τό "Ἐκεῖνο" δηλ. τίς φυσικές ὀρμές (αὐτοκοτονία γιά νά μή προσβληθῇ). Ἀπό τή νίκη τοῦ γεννιοῦνται οἱ ἥρωες, οἱ μάρτυρες, οἱ ἅγιοι ἀπό τήν ἥττα του τάντίθετα προϊόντα. Τό Ὑπερεγώ ἔχει λγώτερη ἐπαφή μέ τή συνείδηση παρά τό 'Εγώ καί περισσότερη μέ τό ὑποσυνειδητο ἀπ' ὅσιν τό 'Εγώ. Τό Ὑπερεγώ σχετίζεται στενά μέ τή φυλογενετική ἢ φυλετική κληρονομιά καί περιλαμβάνει τό "Οἰδιπόδειο Σύμπλεγμα" καί ἄλλους δεσμούς συναισθήματος ἢ ἀπγάπης, πού σχηματίζονται ἀπό τή μικρὴ ἡλικία, καθὼς καί τίς ἀντίστοιχες ἀντιδραστικές τάσεις. Τό Ὑπερεγώ ὀφείλει τή γένεσή του στό γονιό τοῦ ἰδίου φύλου. Σάν ἠθικός κώδικας τοῦ ἀνθρώπου ἀσκεῖ κριτική

άπάνω στις πράξεις του 'Εγώ και του δημιουργεί μιάν άσυνείδητη
 αίσθηση ένοχής. Τό 'Εγώ φυσικά αντίδρα και άπωθεϊ στο
 ύποσυνείδητο τήν αίσθηση αυτή της ένοχής, που βθθιζομένη εκεί
 προκαλεί τήν ντροπαλότητα και τό έρύθημα της αίδους. 'Ακόμα τό
 'Υπερεγώ είναι πιο ήθικό από τήν συνειδητή ήθική συνείδηση.
 Γι' αυτό τά παιδιά που δέχθηκαν κάποιες ήθικές αρχές, σαν κανόνες
 της ζωής είναι υπερηθικά, υπεραυστηρά κλπ. Τό 'Υπερεγώ είναι
 προϊόν των παιδικών έπιθυμιών, που συνυπάρχουν δηλ. ν' άγαπά
 και ν' άγαπιέται, νά επιτρέπει νά τό κολακεύουν και νά καμαρώνη.
 'Αν τό 'Υπερεγώ δέν άναπτυχθῆ κανονικά τότε προκύπτουν πολύ
 δυσάρεστα κακά: ζαβό περπάτημα, άρνηση φαγητού ή έμετοι,
 άνικανότητα σεξουαλική, αίσθημα ένοχής και τύψεις της συνειδήσεως.
 Γι' αυτό μή άποκαίρνετε τά παιδιά, αλλά μάλλον νά τά ένθαρρύνεται
 και νά τούς δίητετε χαρές.

Τό "Έκεϊνο". Είναι ή άπρόσωπη δύναμη και πηγή
 κάθε ενέργειάς μας και κυρίως των ένστίκτων. Ένα μικρό μέρος
 του μόνο γίνεται συνειδητό. Έχει και όλες τις ιδιότητες
 του 'Υποσυνείδητου, άφοῦ είναι μέρος του, άλλ' επιπρόσθετα
 σ' αυτό περιέχονται και όλες οι άπωθημένες ιδέες και ή φυλο-
 γενετική παρακαταθήκη δηλ. οι δυνάμεις της φυλετικής εξέλιξης.
 Έτσι τό 'Έκεϊνο είναι ή μεγάλη δεξαμενή της *Lilido* δηλ. της
 έρωτικής δύναμης, που άναπαράγει τή ζωή. Οι συγκρούσεις της
 ζωής και του θανάτου γίνονται μέσα στο "Έκεϊνο". Περιέχει
 επίσης έτοιμες έμφυτες ικανότητες για έπιτυχή συμπεριφορά
 στη ζωή καθώς και όλα τά συμπλέγματα των συνηθειών που τό
 έχουν ως έδρα των. Είναι πάντα άγρυπνο και κυβερνά τά 90%
 των λόγων, σκέψεων και πράξεών μας στη ζωή. Όπως είδαμε, άπ'
 αυτό μορφώνεται μεγάλο μέρος του 'Εγώ και του 'Υπερεγώ μας.

Θά ήταν όμως έλαττωματική ή εικόνα του Νοῦ, αν δέν
 τήν συμπληρώναμε μέ λίγα έπεξηγηματικά για τις άπωθήσεις, τις
 αντίστασεις και τή λογοκρισία, *και* μετάθεση και *λί* *έξαρση*, *των έφευγετομο*.
Άπόθεση: Βάση της είναι τό 'Εγώ και ή ύπερεκτίμηση του έαυτού
 μας* άρα πᾶν δυσάρεστον ή καταστρεπτικόν του 'Εγώ πρέπει νά
 κρύβεται νά ξεχνιέται* βυθίζεται στο ύποσυνείδητο και χωρίς νά
 τό θέλουμε, άπωθεϊται.

Λογοκρισία: 'Απάνω στην ίδια αρχή στηρίζεται και ή λογοκρισία
 Διότι οι έντυπώσεις που βυθίζονται κατ' ξεχνιούνται δέν παύουν
 στο ύποσυνείδητό μας νά ενεργοῦν άγρυπνα (δνειρα *π* *θεραπεία* *είναι*
 ο σκοπό τους) και νά προβάλλουν πιέζοντας κατ' αντίθετη
 διεύθυνση. Ένας θυρωρός όμως είς τά διάμεσα του 'Εγώ - 'Εκεϊνο
 και του 'Εγώ-Υπερεγώ, κοντρολάρει τά χαρτιά του παρείσακτου
 και δυνατό νά τόν γυρίση πίσω στο κελλί του, πιθανό όμως και
 νά νικηθῆ (ξέσπασμα λ.χ. υίου ένάντια στις παρατηρήσεις του πατέρα

έναντια
εορταστικό

ή του μαθητή (στον δάσκαλο κλπ.).

Στή σύγκρουση αυτή συνειδητών και ύποσυνείδητων στοιχείων ~~από~~ από την καλή ή κακή έκβασή της εξαρτάται ή διαμόρφωση καλού ή κακού χαρακτήρα και ή καλή ή κακή ψυχική υγεία του ανθρώπου. Η δύναμη της άντίστασης ενός ανθρώπου είναι ανάλογη με τό βαθμό της άγνοιας. Έτσι ή άυτογνωσία είναι πολύ δύσκολη για τούς άμαθεϊς, γιατί τό έγώ των προσβάλλεται, άν τούς καλέσης νά φέρουν στό φώς τάπωθημένα, διότι αυτά είναι δυσάρεστα για τό έγώ τους και τάπεινωτικά. Τό νέο επίσης, ένας νεωτερισμός δηλ. σέ ιδέες κοινωνικές, ήθικές, πολιτικές χαρακτηρίζεται σάν αίσχρο, άνήθικο, άντιθηρησκευτικό, έχθρικό πρός κάθε πνευματικήν αξία. Άλλά ή γνώση δίνει άυτοσεβασμό και άυτοπεποίθηση και ξεσκαβώνει από τούς φόβους και τίς προλήψεις. Άνάλογο μέ τό ξεσκαβωμα άυτό είναι και τό ύψος του πολιτισμού ενός άτόμου ή λαού.

Άς πάρουμε τώρα τό παιδί μόλις γεννηθῆ

Τό ύποσυνείδητο βρίσκεται άμέσως σέ κίνηση. Όρμές και ένστικτα ξυπνοῦν για την άυτοσυντήρηση. Η έπαφή μέ τό φώς, τόν άέρα, τά πράγματα δίνει έντυπώσεις εύχάριστες ή δυσάρεστες. Η *libido*, ή έρωτική δύναμη είναι διάχυτη σ' όλο τό κορμί και ζητεϊ ικανοποίηση πού της δίνεται μέ τό χάδι, τό βύζαγμα κλπ. ή δέν της παραχωρεϊται. Τό στόμα ζητεϊ νά θηλάση, τά μέλη νά κινουῦνται. Και ή παραμικρή δυσάρεστη έντύπωση προκαλεϊ τίς σπαρακτικές κραυγές του νηπίου, πού άπ' αυτές ό *Goethe* δέν εύρισκε τίποτε τραγικώτερο στον κόσμο, όπως δέν ύπάρχει τίποτε τό πιο χαρούμενο από τό γέλοιο του μικρού παιδιού.

Όλα τά δυσάρεστα άπωθοῦνται και ό σκοπός της άπώθησης είναι νά εξαλειφθοῦν -κάποτε ναί, αλλά πάντοτε προσωρινά- ξεχνιοῦνται ~~τα~~ πρός στιγμήν, αλλά ποτέ δέν θά παύσουν νά ενεργοῦν και, άργά ή γρήγορα, θά φέρουν νευρωση ή άλλες ~~ε~~ *ε*δηλώσεις: λησμονία, κινητικά λάθη, λάθη συμπεριφορᾶς κλπ.

Σέ λίγες μέρες αρχίζει ή αντίληψη (χάρη στη δύναμη της μνήμης)· αντιλαμβάνεται ό μικρούλης τό φώς κινούμενο και τό παρακολουθεϊ μέ τά μάτια του. Σέ λίγους μήνες τσαμπουνᾶ τίς πρώτες λέξεις· μιλά για τόν έαυτό του σάν για τρίτο πρόσωπο. Άντιλαμβάνεται σιγά-σιγά τόν έαυτό του σάν ξεχωριστό πρᾶμα από τάλλα. Τόσο όμως αδύνατο ν' άυτοσυντηρηθῆ (γουρουνάκια, πουλάκια της κότας. Τά ένστικτα τόσο άτελέστερα όσο πιο τέλειος ό έγκέφαλος. βιολογία) έχει ανάγκη νά βοηθηται. Κλαίει, και στά χάδια και την παρηγοριά της Μητέρας νοιώθει άνέκφραστη χαρά. Φορτωμένο μέ τή *Libido* έχει ανάγκη ν' αγαπᾶ και ν' αγαπιέται, αλλά ή ζωή του παρουσιάζει δυσκολίες, δυσάρεστα. Πλησιάζει τή φωτιά και καίγεται. σκοντάφτει και πέφτει κτυπώντας στη μύτη ~~στο~~ *στο* στό κούτελο.

Έτσι αποκτᾶ πεῖρα καί λογική. Ἐν τούτοις τᾶ δυσάρεστα ἐξακολουθοῦν νά τό περιστοιχίζουν ἀπ' ἔξω καί νά τό πιέζουν ἀπό μέσα. Τό σπρώχνουν σέ λάθη καί κάποτε ἐπικίνδυνα. Ὁ Πατέρας ἢ ἡ Μητέρα τό μαλλώνουν, τό τιμωροῦν (εἶναι γραφτόν ὁ ἄνθρωπος νά πάθη γιά νά μάθη). Μέ τέτοιο τρόπο αποκτᾶ συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ του, τοῦ Ἐγώ καί ἀπό τοῦ κανόνες τῶν γονεῶν του καί μάλιστα τοῦ ἰδίου φύλου, πού γράφει στήν ψυχική του συσκευή, μορφώνει τόν πυρήνα τοῦ Ἵπερεγώ.

Συνεχίζονται ὁμως οἱ δυσάρεστες ἐπιδράσεις καί μαζί τους οἱ ἀπωθήσεις, οἱ συγκρούσεις, οἱ ἀντιστάσεις, ἡ λογοκρισία καί τί γίνεται τό Ἐγώ; Εὐτυχῶς ὑπάρχει τό φαινόμενο τῆς μετάθεσης καί τῆς ἐξαρσης.

Όταν αὐτός ὁ πολυσύνθετος μηχανισμός ἀρχίζει νά μπαίνει σέ κίνηση, θά βούλιαζε στή δυστυχία ὁ ἄνθρωπος, ἂν δέν ὑπῆρχαν ἡ μετάθεση καί ἐξαρση, τήν στιγμή πού ἔνα κακό, ἀπ' ὄξω ἢ ἀπό μέσα, μᾶς προσβάλλει καί μᾶς ἀπειλεῖ τήν ὑπαρξη ἢ τήν συνέχιση τῆς καλῆς ζωῆς.

Γιά ν' ἀντιληφθοῦμε τή μετάθεση θά σᾶς ἀναφέρω καί ἕνα παράδειγμα (ὅποιος δέ μπορεῖ νά δέρη τό γάϊδαρο, δέρνει τό σαμάρι) τοῦ Ἀπελλῆ πού ὅταν τόν κατηγορήσει κάποιος ἀπό φθόνο, ὅπως λέει ὁ Λουκιανός "Περί τοῦ μή ρ.π.τ. διαβολῆ" τό μῖσος του πού ξύπνησε ἐνάντια στόν διαβολέα τοῦ ἔκαμε μετάθεση καί ἐξαρση συγχρόνως ὁηλ. ἔπιασε καί ζωγράφησε μιᾶ εἰκόνα, ὁ φθόνος προσωποποιημένος. Ἐτσι μιᾶ πίεση ψυχική ξεθυμαίνει μέ μιάν ἄλλη ὁρμή ψυχική ἢ παράσταση σχετική. Ἐν ὑπάρχουν πολλοί συνειρμοί τᾶ συνειδητοποιούμενα φαίνονται σάν ξένα καί ἀπαράδεκτα φυσικά συνείρονται τᾶ ὅμοια (Ἀριστοτέλης), ἀλλά συχνά συμπυκνώνονται καί ἔτσι ἔχουμε τό ὑπέρ -αἰτιατό τῆς παλιᾶς ψυχολογίας: λ.χ. εἰκονομαχίες (εἰκόνα ἀγίου ὅπως καί ὁ σταυρό =συμπυκνωμένες ἰδέες), φетиχισμός, νά φυλάγης ἕνα μαντήλι ἑνός προσώπου ἀγαπη- πημένου ἢ μιᾶ ξανθή τρίχα κλπ.)

Μέ τή μετάθεση γίνεται συνηθως καί ἐξαρση τῶν ἀπωθημένων. Σ' αὐτή τό φυλετικό δυναμικό γίνεται ὄχι φυλετικό π.χ. ἀθλοπαιδιές, χοροί, ζωγραφική, ποίηση, μουσική εἶναι οἱ καλύτερες ἐξάρσεις τῶν πιέσεων γιά τούς νέους. Ἐν δέν γίνη αὐτή ἡ ἐξαρση τότε οἱ νέοι παθαίνουν νευρική κατᾶπτωση καί αἰσθάνονται ὑπερκόπωση καί ἀναπτύσσουν συνηθως ψυχικές διαστροφές λ.χ. ἀντιδροῦν κατᾶ διαφόρους τρόπους στίς πιέσεις λ.χ. μέ αὐτοεπίδειξη (*Exhibitionism*) περιαιτολογοῦν πολύ, θέλουν ^{νά νᾶ εὐμισσώματα κ'} νά γίνεται λόγος συχνά γι' αὐτούς ἢ νά βλέπουν συχνά τᾶ ὀνόματά τους στίς ἐφημερίδες κλπ. Πιθανόν νά στραφοῦν πρὸς τήν κοσμιότητα γιά νά ἐπαινοῦνται ἢ νά ζητοῦν τήν κατασχύνην τῶν ὀμηλίκων των. Δυνατόν ἀκόμα νά δείχνουν πρωτόγονη χαρά γιά τήν ἀκαθαρσία ὅταν εἶναι, ^{το παιδί} μικρά παιδιά ἂν ὁμως ὕστερα ἐξαρθῆ ἡ ἀντίδραση αὐτή θά γίνη ἕνας ζωγράφος (Φροσούλα)

μάγειρος, γλύπτης ή και θά στραφή στην καθαριότητα και τό νοικοκυριό. Κάποτε όμως τέτοιες νοικοκυρές γίνονται τύραννοι^ο έχουν λ.χ. μανία, νά μήν ιδούν σκόνη. Δυνατό ακόμα όρμή και αντίδραση νά φέρουν στό ίδιο πρόσωπο τσιγγουνιές και σπατάλη σε διαφορετικές περιπτώσεις.

Νεύρωση: Πιθανόν όμως τό 'Εγώ νά έλθη σε συμβιβασμό με τίς πιέσεις τών άπωθημένων όρμών, πού εΐναι φυλετικές και μένουν πάντοτε τέτοιες, όποτε θ' αναπτύξη νευρωση. Πρίν επέλθη ή σύγκρουση όμως, συμβαίνει ή διαστροφή τών συγκρουομένων. 'Η νευρωση δέν εΐναι άρρώθτια, αλλά μία εκδήλωση άπέναντι τών δυσκολιών τής ζωής μας. Τό θάρρος και ή λογική εξήγησις εξασφαλίζει τή νίκη και δημιουργεί με τήν επίμονη προσπάθεια τήν επιτυχία και τό αΐσθημα τής άνωτερότητας. "Έτσι ο πολιτισμός εΐναι δημιουργία τών τέτοιων νευρώσεων. 'Η άποτυχία όμως φέρνει μελαγχολία, αΐσθημα κατωτερότητας, ύστερία και έμμονες ιδέες. Αύτών τών κακών εκδηλώσεις τότε εΐναι: πόνος, τρέμουλο, ψεύδισμα, άμνησία κλπ. άκόμη έλλειψη ένός αΐσθήματος ή άναστολή μιās λειτουργίας, ως τής γενετικής. Μπορεί νά ναι φυσικές έκδηλώσεις ως έμετός επίμονος, τύφλωση κλπ. ή διανοητικές ως φόβος, φυγή, άνθρωποφοβία, κλειστροφοβία, και 30 ειδών φοβίες. Γενικά οι τέτοιοι άνθρωποι παραπονούνται για δυστυχία και όμολογούν αδυναμία ν' άνταποκριθοúν στις οικογενειακές, συζυγικές, κοινωνικές ή επαγγελματικές καταστάσεις και ύποχρεώσεις.

'Η παλιά ψυχολογία θεωρούσε ως αίτία τούτων τών κακών τή χαλάρωση του νευρικού συστήματος ένεκα δυσκολιών τής ζωής. Δέν εΐν' αυτό ο κύριος λόγος^ο ή ψυχανάλυση άπόδειξε πως κύρια αίτία ^ή είναι ή φυλετικότητα του παιδιού. Χάρη στην τέτοια ή τέτοια εξέλιξη της ένας μπορεί νά ναι θαρραλέος στη μάχη, αλλά δειλός και άνίκανος νά κάνη μιá πρόποση σ' ένα τραπέζι και τάντίστροφο ή μπορεί νά πεθάνη ένας στην κρίσιμη ήλικία ή όταν θ' αντιμετώπιση τίς ευθύνες τής ενήλικης ζωής. Τό Οΐδιπόδειο λοιπόν σύμπλεγμα (τί εΐναι) παίζει σπουδαιότατο ρόλο στη ζωή του άτομου. "Έτσι και ο χαρακτήρας του ανθρώπου (άποφασιστικός, φιλόδοξος, δειλός, άκαμπτος κλπ.) όφείλεται κυρίως στην άγωγή του γενετήσιου ένστίκτου. "Αν ή άγωγή δέν γίνη καλή με έξάρσεις προοδευτικές ο χαρακτήρας θά ναι ασθενικός νευρωτικός.

'Η φυλετικότητα όταν αρχίσουν οι σχετικές πιέσεις της προκαλεί στα παιδιά δάγκωμα τών νυχιών, τράβηγμα τών μαλλιών τής κεφαλής, μορφασμούς κακόσχημους του προσώπου κλπ. 'Η έρωτική δύναμη εΐναι πάντα σ' ένέργεια από τήν πρώτη στιγμή ως τήν τελευταία πνοή μας. 'Υφίσταται δυό φορές εξέλιξη: α) ως τά πρώτα 4½ ή 5 έτη (κάμπη). 'Από τά 5 μέχρι τής ήθης, 12, λανθάνει και β) από τήν ήβη ως τά 18, όποτε γίνεται ή δεύτερη, ψυχολογική

γέννηση του ανθρώπου του πνευματικού. 'Αλλά ή πρώτη περίοδος είναι πιο άποφασιστική για την διαμόρφωση του γενικού χαρακτήρα. 'Ερωτική έδρα όλο τό κορμί. Στο θηλασμό, στο πιπίλισμα των δακτύλων βρίσκει ήδονή έρωτική τό παιδί. Τό δάγκωμα των νυχιών αντίδραση. Τό φιλί είναι ανάπλαση του θηλασμού ή γλύκα του στούς μεγάλους. 'Η *Libido* στο 5ον έτος έντοπίζεται στις έρωτογεννητικές ζώνες δηλ. στά χείλη, στούς μαστούς και στά γεννητικά όργανα. Έτσι κατά την Ψυχανάλυση διαμορφώνονται αναλόγως τρεις τύποι ανθρώπων: (α) στοματικοί, (β) δακτυλιοσαδιστικοί και ~~και~~ ~~Ναρκισσιστικοί~~ (γ) φαλλικοί ή φυσιολογικοί. 'Ως τά 5 χρόνια τό παιδί διέρχεται 3 στάδια: (α) αυτόερωτικό, (β) Ναρκισσιστικό και (γ) διαμόρφωση του Οίδιποδείου Συμπλέγματος. Σάν λυτρωθή ή μάλλον ξεπεράση αυτά τά στάδια θά διαμορφωθή στον άνδρα ή την γυναίκα όπως ή πεταλούδα ξεπηδάει από την κάμψη, για νά πάρουμε την καλή όψη της εξέλιξης του ανθρώπου.

Λοιπόν ό άνθρωπος είναι ένα πλάσμα του 'Ερωτα και της 'Ανάγκης που δένει την ύπαρξή μας, δηλ. του 'Υποσυνειδήτου, και της άγωγής του.